

शान्तिपाठ.
PEACE INVOCATION

हरिः ॐ ॥ शं नो' मित्रः शं वरुणः । शं नो' भव-
त्वय्यमा । शं न इन्द्रो बृहस्पतिः । शं नो विष्णुरुक्रमः ॥
नमो ब्रह्मणे । नमस्ते वायो । त्वमेव प्रत्यक्षं ब्रह्मासि ।
त्वामेव प्रत्यक्षं ब्रह्म वदिष्यामि । ऋतं वदिष्यामि । सत्यं
वदिष्यामि । तन्मामवतु । तद्वक्तारमवतु । अवतु माम् ।
अवतु वक्तारम् ॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

ॐ सह नाववतु । सह नौ' भुनक्तु । सह वीर्य' कर-
वावहै । तेजस्वि नावथीतमस्तु । मा विद्विषावहै' । ॐ
शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

May Mitra, Varuna, Aryamān, Indra, Brhaspati, and all-pervading Visnu be propitious to us and grant us welfare and bliss. I bow down to Brahman in reverence. O Vāyu, I bow down to Thee in adoration. Thou verily art perceptible Brahman. I shall declare. Thou art right. Thou art the true and the good. May that—the Supreme Being adored as Vāyu—preserve me. May He preserve the teacher. Me, may He protect, My teacher, may He protect.

May He protect us both together, may He nourish us both together, may we work conjointly with great energy, may our study be vigorous and effective, may we not mutually dispute (or may we not hate any). Let there be peace, and peace, and peace in me, in my environment and in the forces that act on me.

प्रथमोऽनुवाक.
SECTION ONE

अम्भस्यपारे भुवनस्य मध्ये नाकस्य पृष्ठे महतो महीयान् ।
शुक्लेण ज्योतींषि समनुप्रविष्टः प्रजापतिश्चरति गर्भे अन्तः
॥१॥

परिच्छेदविहीने जलराशौ पृथिवीमध्ये स्वर्गस्य उपरि च सर्वदा सन्निहित
महता अपि महत्तम प्रजाना रक्षिता परमेष्वर भासकजीवचैतन्यरूपेण
भासकानि अन्त करणानि समनुप्रविश्य तं एकीभूत प्राणिशरीरान्तर्भागे
भोक्तृरूपेण गूढ चरति ॥

अपारे अम्भसि in the shoreless waters भुवनस्य मध्ये on the
earth नाकस्य पृष्ठे on the surface of heaven (च and व्याप्त
pervading) महत महीयान् greater than the great प्रजापति Lord
of creatures शुक्लेण by the seed ज्योतींषि the lights समनुप्रविष्ट
who has entered गर्भे अन्त inside the foetus चरति acts

यस्मिंश्चिद् सं च वि चैति सर्वं यस्मिन् देवा अधि विश्वे
निषेदुः ।

तदेव भूतं तदु भव्यमा इदं तदक्षरे परमे व्योमन् ॥२॥

इदं विश्वप्रपञ्च सृष्टिकाले यस्मिन् मूलकारणे समुन्मिषति (अथवा
ऐतदात्म्येन स्फुरति) प्रलयावत्थाया च यस्मिन् प्राप्ये निमिषति (निर्लीनो

भवति) सर्वे अपि देवा यस्मिन् आधारे ऐश्वर्यवन्त वर्तन्ते तत् ब्रह्म एव
अतीत भविष्यत् च आसीत् । तादृश मूलकारण आकाशवत् अमूर्ते परमव्यो-
मगच्छिते स्वमहिम्नि प्रतितिष्ठति ॥

इद सर्वम् all this यस्मिन् in whom समेति comes together च
and व्येति dissolves च and विश्वे all देवा gods यस्मिन् in whom
अधिनिपेदु remain with their lordly powers, तत् That एव alone
भूतम् what is gone तत् that उ verily भव्यम् what is to come आ
(अर्मान्) was इदम् This (cause of the universe, Prajāpati)
तदक्षरे in that imperishable परमे absolute व्योमन् in the ether
(प्रतितिष्ठति remains)

येनावृतं खं च दिवं' महीं च येनादित्यस्तपति तेजसा

भ्राजसा च ।

यमन्तः समुद्रे कवयो वयन्ति यदक्षरे' परमे प्रजाः ॥३॥

येन जगत्कारणभूतेन परमात्मना भूम्यन्तर्गिद्युलोक समाच्छादित येन अनुगृहीत तपन औष्ण्येन प्रकाशेन च युक्त तपति, तत्त्वविद मेधाविन य शरीरमध्यावकाशे ध्यानतन्तुना बन्धन्ति, तस्मिन् आधाग्भूते अक्षरगब्द-वाच्ये नित्ये परवस्तुनि सर्वा अपि प्रजा वर्तन्ते ॥

येन by whom खम् space between heaven and earth च and दिवम् heaven महीम् (मही) earth च and आवृतम् (are) enveloped, येन by whom आदित्य sun तेजसा by heat भ्राजसा by light च and तपति burns, यम् whom कवय sages अन्त समुद्रे inside the ākūśa of (then) mind वयन्ति weave, bind यदक्षरे in which imperishable परमे Supreme (Brahman) प्रजा creatures (वर्तन्ते abide)

यतः प्रसूता जगतः प्रसूती तोयेन जीवान् व्यचसर्ज भूम्याम् ।
 यदोषंधीभिः पुरुषान् पशूश्च विवेश भूतानि चराचराणि
 ॥४॥

अतः परं नान्यदणीयसः हि परात्परं यन्महंतो महान्तम् ।
 यदेकमव्यक्तमनन्तरूपं विश्वं पुराणं तमसः परस्तात् ॥५॥

यस्मात् च जगत्कारणभूतात् जगज्जनित्री प्रकृति प्रासूयत, यच्च भुवि जलोपलक्षितेन भूतपञ्चकेन जीवदेहान् चिविध ससर्ज, यच्च म्थावग्जङ्गमानि भूतानि अर्थात् ओषधिपशुपुरुषादि सर्व आत्मभावेन अन्त प्रविश्य धारयति स्म, यत् हि आकाशादिमहद्भूय अपि महत्तमम्, यत् समाधिकरहित इन्द्रियागम्य अपरिच्छिन्नरूप अनादित्वेन चिरन्तन जगदात्मक प्रकृत्यतीत (अथवा अज्ञानास्पृष्ट च) भवति सर्वोत्कृष्टादपि उत्कृष्टात् अस्मात् अन्यत् सूक्ष्मतर वस्तु न अस्ति ॥

यत् from whom जगत of the world प्रसूती creatrix (Prakṛti) प्रसूता took birth, (यत् which) भूम्याम् in the world तोयेन with water (and other four elements) जीवान् living beings व्यञ्च (म) सर्ज् projected, created, यत् which चराचराणि moving and not moving भूतानि beings—i.e., ओषधीभि along with herbs पुरुषान् human beings पशून् quadrupeds च and—विवेश entered, यत् which हि indeed महत् महान्तम् (महत्) greater than the great, यत् which एकम् one without a second अव्यक्तम् imperceptible अनन्तरूपम् limitless in form विश्वम् of the shape of universe पुराणम् ancient तमस परस्तात् (अवस्थितम् remaining) beyond darkness or Prakṛti परात् परम् (च and) higher than the highest अत than This परम् great अन्यत् another अणीयसम् (अणीय) subtle न (अस्ति) (does) not (exist)

तदेवर्त तद्दु सत्यमाहुस्तदेव ब्रह्म परमं कवीनाम् ।

इष्टापूर्त बहुधा जातं जायमानं विश्वं विभर्ति भुवनस्य

नाभिः ॥६॥

सर्वाधिष्ठानभूत तदेव यथासङ्कल्पितकरण तदेव यथोक्तानुष्ठान (अथवा यथावस्त्ववधारण यथावधृताभिधान च) इति तत्त्वदर्शिन वदन्ति । वेदगाम्त्र-पारगताना मेधाविना तपोवेदात्मक पूज्यतम ब्रह्मवस्तु अपि तदेव । इष्टा-पूर्तोपलक्षित श्रौतस्मार्तकर्मफल अपि तदेव । तान्भिद्यन् सर्वलोकस्य आधारभूत स परमात्मा बहुप्रकार उत्पन्न उत्पद्यमान च विश्व विभर्ति ॥

तत् That एव alone ऋतम् right तत् That उ indeed सत्यम् truth आहु they say कवीनाम् of the sages परमम् venerable ब्रह्म Brahman तत् That एव only इष्टापूर्तम् acts of worship and social utility (अपि also तत् That एव indeed) भुवनस्य of the universe नाभि navel बहुधा variously जातम् already born जायमानम् being born विश्वम् universe विभर्ति sustains

तदेवाग्निस्तद्वायुस्तत्सूर्यस्तदु चन्द्रमाः ।

तदेव शुक्रममृतं तद्ब्रह्म तदापः स प्रजापतिः ॥७॥

तदेव जगदुपकारक अग्नि । तत् जगद्यन्त्रप्रवर्तक समीरण । तत् तापप्रकाशयो वर्षस्य च दाता सूर्य । तदेव ओषधीश चन्द्रमा । तदेव दीप्यमान नक्षत्रादिक, देवै सेव्य पीयूष च । हिरण्यगर्भादिरूप (अथवा प्राणिजातोपजीव्य अन्नात्मक) ब्रह्मापि तदेव । प्राणधारणनिमित्ता आप (अथवा जलोपलक्षित पञ्चभूत) अपि तत् । विराड्रूप (अथवा प्रजानामुत्पादक) प्रजापतिरपि तत् ॥

तत् That एव alone अग्नि fire, तत् That वायु air, तत् That सूर्य sun, तत् That उ verily चन्द्रमा. moon, तत् That एव alone शुक्रम् stars अमृतम् nectar, तत् That ब्रह्म Brahman, तत् That आप water (and other elements), स He प्रजापति creator of creatures

सर्वे' निमेषा जज्ञिरे' विद्युत्: पुरुषादधि ।

कला मुहूर्ताः काष्ठाश्चाहोरात्राश्च सर्वशः ॥८॥

अर्धमासा मासां ऋतवः संवत्सरश्च कल्पन्ताम् ।

स आपः प्रदुधे उभे इमे अन्तरिक्षमथो सुवः ॥९॥

विद्योतमानान् परिपूर्णात् परमात्मन कलामुहूर्तकाष्ठाहोरात्रार्धमाम-
र्तुसवत्सररूपा कालावयवा सर्वे उत्तरोत्तराधिक्येन जज्ञिरे । अथ उ म
एव परमात्मा प्रकर्षेण कामाना दोग्ध्यौ इमे द्यावापृथिव्यौ, तयो अन्तरालवर्ति
अवकाशप्रद अन्तरिक्ष, परमसुखस्थान, आदित्यमण्डल च समवकल्पय विद्म
विभर्ति ॥

सर्वे all निमेषा nimesa-s कला kalā-s मुहूर्ता muhūrta-s काष्ठा
kāsthā-s अहोरात्रा days च and अर्धमासा half-months मासा
months ऋतव seasons च and सर्वश all without omission विद्युत्
self-lumincous पुरुषान् form the Person अधिजज्ञिरे were born
सवत्सर च the year also कल्पन्ताम् were produced स He (the
Paramātman) आप water प्रदुधे milked अन्तरिक्षम् firmament
अथो also, सुव heaven इमे उभे these two (प्रदुधे milked)

नैनमुर्ध्वं न तिर्यञ्चं न मध्ये परिजग्रभत् ।

न तस्येशो कश्चन तस्य नाम महद्यशः ॥१०॥

एन परमात्मान न कोऽपि ऊर्ध्वाधोभावेन परिच्छिन्न बुद्ध्या परि-
गृह्णाति । तिर्यक् विस्तारपरिग्रहेणापि न जानाति । मध्यावकाशपरिमाणे-
नापि न बुद्धयति । महत् यश इति तस्य दिव्य नामधेय भवति । अत
न कश्चिदपि अन्य तस्य ईप्ते ॥

एनम This One ऊर्ध्वम् upward क चन anyone न not
परिजग्रभत् grasped, measured तिर्यञ्चम् across (वा 01) न not
(परिजग्रभत् grasped) मध्ये in the middle (अपि also) न not
(परिजग्रभत् grasped) तस्य His नाम name महत् excellent यश
glory क चन anybody तस्य His (glory) न not ईप्ते controls

न संदृशे' तिष्ठति रूपमस्य न चक्षुषा पश्यति कश्चनैनम् ।
हृदा मनीषा मनसाभिवलृप्तो य एनं विदुरमृतास्ते
भवन्ति ॥११॥

किञ्च तस्य परमेश्वरस्य स्वभावः न कस्यचिदपि निरूपणयोग्यतां प्रति-
पद्यते । न कोऽपि एनं चक्षुषा पश्यति । हृदयाधिष्ठितेन अविक्षिप्तेन अन्तः-
करणेन अर्थात् मननशक्त्या मनसि येन अभिसम्पादितः तेनैव सः ज्ञायते ।
ये योगिनः एनं आत्मानं जानन्ति ते अमृताः भवन्ति ॥

अस्य His रूपम् form संदृशे for observation न not तिष्ठति
remains, कःचन anyone एनम् Him चक्षुषा with the eye न not
पश्यति sees. ये those who हृदा by the heart मनीषा controlled
by the mind मनसा by the mind अभिवलृप्तः framed, made
steady एनम् Him विदुः know ते they अमृताः immortal भवन्ति
become.

अद्भ्यः संभूतो हिरण्यगर्भ इत्युष्टौ ॥

अद्भ्यः संभूतः पृथिव्यै रसाच्च, विश्वकर्मणः समवर्तताधि ।
तस्य त्वष्टा विदधद्रूपमेति, तत्पुरुषस्य विश्वमाजानुमग्रे

॥१॥

विश्वकर्मण जगत्कर्तृ परमेश्वरात्, अद्भ्यः पृथिव्या, तेजोमयात्
रसाच्च, अर्थात् एतदुपलक्षितेभ्यः पञ्चभूतेभ्यः ब्रह्माण्डं समवर्तत । एवम्भूत
विश्वकर्मा आदित्यादिभ्यः इन्द्रादिभ्यश्च तेजसा अधिकं बभूव । अपि च
देदीप्यमान आदित्यरूप त्वष्टा तस्य परमेश्वरस्य रूप विशेषेण निष्पादयन्
एति प्रवर्तते । जगत्सृष्टिकाले तस्मात् परमात्मनः लब्धप्रकाशात् आदित्यात्
तमोग्रस्तस्य प्रपञ्चस्य प्रकाशात्मकं देवत्व सर्वत्र उत्पन्नम् ॥

वेदाहमेतं पुरुषं महान्तम्, आदित्यवर्णं तमसुः परस्तात् ।
तमेवं विद्वानभृत इह भवति, नान्यःपन्थाविद्यतेऽयनाय

॥२॥

एत दृष्टिगोचरे वर्तमान सर्वोत्कृष्ट उपमान्तराभावात् कान्त्या आदित्य-
समान अन्धकारात् तमसो वा विदूरे वर्तमान पूर्ण सवितृरूप पुरुष अह
जानामि । एवविशिष्ट न एव सूर्यमण्डलस्थ परमात्मान विदित्वा य कञ्चित्
उपानक मृत्यु अत्येति । मोक्षप्राप्तये परमपुरुषजानात् अन्य पन्था न विद्यते ॥

2. I know this Great Person who is beyond
ignorance and darkness and whose splendour is
comparable to that of the sun Knowing Him
thus in this life itself, one transcends death
There is no other path leading to the attainment
of liberation

प्रजापतिश्चरति गर्भे अन्तः, अजायमानो बहुधा विजायते ।
तस्य धीराः परिजानन्ति योनिम्, मरीचीनां पदमिच्छन्ति
वेधसः ॥

प्रजाना पालक सवितृरूपेण द्यावापृथिव्यो मध्यप्रदेशे गर्भे उदयास्त-
मयौ कुर्वन् चरति । वास्तवेन रूपेण स्वय अनुत्पद्यमान सर्वात्मक सूर्य
चगचररूपेण विजायते । योगेन निरुद्धेन्द्रिया धीरा जगत्कारणरूप परमात्म-
तत्त्व परित पूर्णत्वेन पश्यन्ति । वेधसः सृष्टिकर्तार तमेवोपास्य मरीचि-
प्रमुखाना ऋषीणा स्थान इच्छन्ति ॥

यो दे॒वेभ्य॑ आ॒त॑पति, यो दे॒वानां॑ पु॒रोहि॑तः ।

पूर्वो॑ यो दे॒वेभ्यो॑ जा॒तः, नमो॑ रु॒चाय॑ ब्राह्म॒ये ॥४॥

आदित्यरूप य परमेश्वर देवानामुपकारार्थं समन्तात् विद्योतते, यश्च देवानां पुरोहित बृहस्पति बभूव यश्च समस्तदेवेभ्यः प्रथमं हिरण्यगर्भरूपेण उत्पन्न, तस्मै देदीप्यमानाय ब्रह्मपुत्राय वेदप्रतिपाद्याय सूर्यदेवाय नमः अस्तु ॥

4. Salutation to the resplendent Sun-God who is the son of Parabrahman, who shines for the benefit of gods, who is invoked as the beneficent leader of the gods, and who was born as the eldest among the gods

रुचं^१ ब्राह्मं ज॒नय॑न्तः, दे॒वा अ॒ग्रे तद॑ब्रुवन् ।

यस्त्वै॒वं ब्रा॑ह्म॒णो वि॒द्यात्, तस्य॑ दे॒वा अस॑न् वशे^१ ॥५॥

देवा अग्रे ब्रह्म विद्यामप्रदाय प्रवर्तनकाले परब्रह्मसम्बन्धि चैतन्य । वद्यया प्रादुर्भावियन्त तादृश ब्रह्मतत्त्व संबोध्य एव अब्रुवन्—य ब्राह्मण त्वा एव